

Дац А. О.
*аспірант кафедри публічного
та міжнародного права,
ВДНЗ «Київський
національний економічний
університет
імені В. Гетьмана»*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН

Порушення рівноправності громадян за певними ознаками є особливо небезпечним, оскільки призводить до дискримінації, сегрегації та підриває основи демократичного суспільства, що базується на рівності та повазі до прав кожного індивіда. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони дозволяє оцінити рівень суспільної небезпечності конкретного діяння, встановити наявність конкретних дій, які спричинили дискримінацію, та забезпечити справедливе покарання.

Аналіз змісту статті 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» Кримінального кодексу України засвідчує, що об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення полягає у:

1) діях, спрямованих на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або

2) діях, спрямованих на образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, або

3) діях, спрямованих на пряме чи непряме обмеження прав громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, або

4) діях, спрямованих на встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1].

Що стосується дій, спрямованих на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, за період із 1 січня 2019 року по 30 вересня 2022 року найчастіше притягали до кримінальної відповідальності: за поширення різноманітної агресивної інформації, в якій містяться вигадання про образ «бандерівців», «фашистів», «націоналістів», тобто про таких, які прозахідні, проєвропейські українці,

що формують у людей почуття озлобленості, відчуження і викликають національну ворожнечу або розбрат; за негативну інформацію проти українців, які не бажають миритись із військовою агресією Російської Федерації проти України; за поширення інформації на ґрунті неприязні до інших релігійних переконань громадян [2].

Проблематичним є процес доказування наявності образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, зважаючи на відсутність законодавчого тлумачення даного терміну та його оціночну природу. Наукова спільнота під образою пропонує розуміти відкрито виражену, цинічну, аморальну форму спілкування, що є принизливою для людини. В контексті образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями образу слід розуміти як приниження цінностей, ідей, системи поглядів віруючої людини, що виражається в непристойній формі. Наявність вказаної мети може бути виявлено не тільки з показань самого потерпілого, але і через характер вчинюваних діянь (цинічні, грубі дії, що виражають явну неповагу до поглядів та ідеалів віруючої людини) [3, с. 113].

Пряме обмеження прав передбачає відкритий характер дій винного щодо дискримінації прав громадянина за вказаними ознаками. Непряме обмеження прав передбачає обмеження прав громадян під надуманими або завуальованими приводами, які маскують собою дійсну позицію стосовно тих чи інших громадян за переліченими у ч. 1 ст. 161 Кримінального кодексу України ознаками. Встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян передбачає встановлення, у тому числі нормативно-правовими актами чи рішеннями окремих службових осіб, вигод чи переваг у громадсько-політичній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, у правовому захисті, у вирішенні житлових та інших питань тощо за вказаними ознаками [4].

У контексті зазначеного важливо зауважити про необхідність відмежування порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками від суміжних кримінальних правопорушень. Науковець М.Хавронюк звертає увагу, що дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України, поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 110 КК, яка передбачає більш тяжкий злочин. Умисні дії, спрямовані на розпалювання регіональної ворожнечі та ненависті, поєднані із умисним заподіянням побоїв (ст. 126), легкого (ст. 125) чи середньої тяжкості тілесного ушкодження (ч. 1 ст. 122), погрозою вбивством (ст. 129) чи знищенням майна (ст. 195) охоплюються частиною 2 ст. 161 КК. За цією ж частиною кваліфікуються зазначені дії, поєднані із будь-яким обманом або вчинені службовою особою. Умисні дії, спрямовані на розпалювання регіональної ворожнечі та ненависті, поєднані із умисним заподіянням середньої тяжкості тілесного ушкодження (ч. 2 ст. 122) або тяжкого тілесного ушкодження (ч. 1 ст.

121), охоплюються частиною 3 ст. 161 КК. Якщо ж вони були поєднані з умисним вбивством (ст. 115) або умисним заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть (ч. 2 ст. 121), їх треба інкримінувати додатково [5].

Таким чином, формулювання об'єктивної сторони порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками ускладнює її практичне застосування. Законодавчого уточнення потребує дефініція «образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями» з огляду на її оціночну природу та труднощі у встановленні обставин, що повинні вказувати на наявність і способи вираження таких почуттів. Крім того, варто передбачити перелік норм релігійного характеру, порушуючи які винна особа викликає образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Аналітичний звіт «Кримінальна відповідальність за поширення інформації в інтернеті до та після 24 лютого 2022 року» / Вдовенко О., Воробйов Є., Гринишак М. Київ: ГО «Платформа прав людини», 2022. 88 с.

3. Лисько Т. Д. Порушення рівноправності громадян залежно від їх релігійних переконань: окремі проблеми кримінально-правового регулювання. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 109-115.

4. Прокопенко В. Науково-практичний коментар до ст. 161 Кримінального кодексу України. URL: <http://www.jurists.org.ua/criminal-law/1812-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-161-krimnalnogo-kodeksu-ukrayini.html>

5. Хавронюк М. Порушення рівноправності громадян залежно від регіональної належності: кримінальна відповідальність. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/porushennya-rivnopravnosti-gromadyan-zalezhno-vid-regionalnoyi-nalezhnosti-kryminalna-vidpovidalnist/>